

„Dialogul artelor” în atmosfera culturală din Botoșani

Aurel DORCU

În orașul nostru continuă tradiția vieții intelectuale elevate, care de totdeauna a conferit mediului nostru spiritual aura pe care FLORENȚA o are în peninsula italică. Proporțiile trebuie păstrate, dar sămburele de adevăr este de necontestat.

În contextul ambiant amintit, în urmă cu 10 ani, s-a înfiripat în cadrul „Muzeului județean din Botoșani” un cerc de prieteni ai artelor, creat cu intenția de a cunoaște și îndrăgi creațiile de valoare ale artei românești și universale.

Inițiativa îmi aparține și continuă o preocupare pe care o avusesem în cariera mea de profesor de istorie la „Liceul Laurian” din Botoșani, când, mai bine de 30 de ani, îmi însoțeam lecțiile cu proiecții, lecturi și audii, spre exemplificare, pentru a spori interesul și frumusețea lor. Pentru completarea lecțiilor și pentru lărgirea orizontului din cuprinsul lor, organizam, aproape în fiecare duminică, în aula liceului, cercuri de muzică și arte plastice (audii, proiecții, explicații). Cercuri cu prezența absolut facultativă, grupând membrii claselor paralele, pentru temele comune lor, iar, la perioade mai mari, prezentări pentru toate clasele, cu teme de interes cultural mai larg și comun (ex.: „Clasicismul în muzică și arte plastice”, „Monumentalitate și dramatism în sculptura lui MICHELANGELO și în muzica lui BEETHOVEN”, „Florile în muzica și pictura românească”).

Știind că foștii elevi mi-au rămas prieteni și recunoscători în urma preocupărilor mele de educație artistică, am considerat că trebuie să continui să fiu alături de ei pe acest tărâm, pentru ei și pentru mine. Pentru ei, convins că nimic nu sensibilizează spiritul, nu-l fac mai bun, mai nobil, decât credința și viața culturală. Pentru mine, întrucât astfel am fost deprins să trăiesc, oferindu-mi bucuria muncii organizate și fărme de satisfacții intelectuale.

„Muzeul județean Botoșani” ne-a oferit condiții excelente de manifestare și astfel grupul nostru de prieteni ai artelor, (nu-i înscrîm în scripte, nu ne interesează niciodată numărul lor, dar sala de festivități a muzeului, periodic, aproape lunar, este uneori neîncăpătoare) formează o familie spirituală de admirat. Sunt oameni de toate vârstele, oameni sensibili și cultivați sau interesați de a se cultiva. Majoritatea vin mereu, de ani de zile, dar mereu apar și chipuri noi, stimulați de chemarea celorlalți. Îmbucurător este faptul că o bună parte dintre prietenii noștri sunt tineri și foarte tineri, venind cu părinții lor și prezența lor va contribui la educația umanistă, de care au atâta nevoie. Sunt bucuros că vin cu noi unii dintre copiii foștilor noștri elevi și sunt încântat văzând și chipurile unor studenți, atunci când revin în orașul nostru.

În primii ani am organizat numai prezentări de muzică, grupate sub genericul „Muzica marilor iubiri”. Denumire nu întâmplător aleasă, întrucât sună atrăgător pentru public, dar mai ales pentru că desemnează sursa principală de inspirație

pentru compozitori. Dragostea pentru aleasa inimii, dragostea erotică, în înțelesul cel mai înalt al acestei entități spirituale, dar și dragostea în sensul mai larg al noțiunii de iubire. Dragostea pentru natură, iubirea pentru semenii tăi în general, dragostea pentru artă. Bănuiești că aria acestui generic este foarte largă și că sursele de inspirație și creațiile decurgând din ele sunt impunătoare. Am avut deci puțința de a mă opri asupra unor opusuri frumoase, interesante și realizate artistic și în strânsă legătură cu viața compozitorului prezentat. Alternarea povestirii vieții cu exemplificările sonore, însoțite de explicații succinte privind lucrarea, privind specificul ei, consonanța dintre conținutul său și trăirile creatorului, frumusețea și valoarea artistică a opusului au constituit procedeul prezentărilor noastre. Timpul afectat audițiilor, indiscutabil mai amplu. Ne-am străduit ca expunerea să fie succintă, clară, să îmbine rigoarea științifică cu accesibilitatea termenilor și cu un aspect literar al vorbirii, ca în maniera în care făcea Robert Schuman cronică muzicală (fără nici o pretenție la comparație), fiind convins, încă din anii în care eram elev și student, că auditoriul te urmărește dacă cele pe care le află sunt interesante și atrăgător prezentate. În modul acesta, pe parcursul a două, trei audiții în luni succesive, prietenii grupului nostru s-au delectat cu pagini din viața și opera majorității marilor compozitori ai lumii (Corelli, Vivaldi, Bach, Händel, Rameau), din pleiada compozitorilor „Barocului”, Haydn, Mozart Beethoven, exponenții străluciți ai „Clasicismului muzical vienez”, Berlioz, Schubert, Schumann, F. M. Bartholdy, Chopin, Liszt, Paganini, Grieg, Ceaikovski, Mahler, R. Strauss, din constelația romanticilor, Dvorak din creația națională cehă, Debussy, Ravel, De Falla, cu opusurile lor impresioniste și cu ecourile impresionismului francez în muzica românească). Prietenii muzicii au simțit și au înțeles caracterul specific al principalelor curente și stiluri din muzica universală, noutatea lor pe tărâmul frumosului artistic: încărcătura ornamentală și monumentalitatea „Barocului”, claritatea, echilibrul, cultul pentru perfecțiunea formei la clasici, efuziunea lirică, fantezia, culoarea locală, sentimentul naturii, predilecția pentru contraste mari, la romantici, evocarea, visarea cu tentă nostalgică și simbolică, rafinamentul intelectual, propriu muzicii impresioniste. Și cât farmec și spor de înțelegere și de percepție afectivă am trăit împreună când am ascultat liedurile lui Schubert din celebrul ciclu „Călătore de iarnă”, după ce am evocat anterior viața sentimentală nefericită a compozitorului! Muzica dramatică scrisă de Beethoven i-a zguduit pe auditori după ce au aflat despre încercările de neînchipuit prin care a trecut compozitorul (dragoste spulberată, surzenie, gândul sinuciderii), dar le-a și sporit admirația și încrederea în viață față de omul și artistul care a putut să învingă asemenea adversități și să cânte inegalabil eroismul și frumosul vieții.

Pentru prietenii noștri toate lucrările audiate au fost valoroase artistic și încântătoare, pentru că am avut grijă să aleg opusuri de excepție. Educația estetică se realizează prin capodopere. Ele emoționează, determină trăiri care înnobilează spiritul. Audițiile au subliniat și notele specifice proprii curentelor și creatorilor (muzica lui Händel, o sărbătoare a spiritului, o muzică festivă, în primul rând. Muzica lui Bach, simplă, profundă, înalt spiritualizată. Muzica lui Haydn, robustă, viguroasă, optimistă. Mozart e mereu proaspăt, spontan, cristalin. Cântul lui Schubert, mai presus de orice, gingaș și duos, iar Ceaikovski adună în sonorile sale toată tristețea și durerea lumii).

În ultimii ani, la sugestia foștilor mei elevi, obișnuieți cu prezentările de muzică și arte plastice din liceu, am lărgit preocupările cercului, hotărându-mă pentru vecinătatea mai multor arte, sub genericul „Dialogul artelor”, accentul căzând asupra

muzicii și picturii (fără a excepta și sculptura și arhitectura). Obligațiile mele au devenit mai grele, mai complexe, mai pretențioase, dar și cu un spor de satisfacție. Alternând și îmbinând în cadrul unei prezentări, audițiile muzicale cu proiecții de diapozitive color, am încercat să întretin un dialog interesant și edificator artistic privind operele din domeniile menționate, din specificul național, prezent în lucrările ilustrate, notele de asemănare și deosebire, contribuția creatorilor la evoluția curentului artistic aparținător și la tezaurul culturii universale. Pe parcursul mai multor întâlniri, uneori șase-opt la număr pentru fiecare țară, ne-am aflat în universul muzicii și al artelor plastice din Italia, Franța, Spania, Germania, Țările de Jos (Belgia și Olanda de astăzi), din România. I-am cunoscut sau i-am recunoscut, apreciat, îndrăgit pe pictorii mari colorişti ai lumii (Tizian, Velasquez, Rubens, Renoir, Luchian), i-am admirat pe exponenții străluciți ai Florenței din epoca de aur a Renașterii: Leonardo da Vinci, Rafael, Michelangelo; ne-am impresionat de realismul și aspectul moralizator al picturii lui Jeronimus Bosch și Pieter Bruegel cel Bătrân și de realismul și caracterul profund uman și filozofic al artei incomparabilului Rembrandt. Pictorii romantismului francez, Géricault și Delacroix, cu exaltarea luminii și a contrastelor cromatice, cu noutatea subiectelor, cu sentimentul naturii și cu acel cult al fanteziei și al fantasticului au permis prietenilor noștri să înțeleagă și să se bucure de muzica romanticilor (Chopin, Schübert, Weber, Schumann, Mendelssohn, Wagner).

Un tărâm de delicii ale spiritului a marcat tema „Impresionismul francez în muzică și pictură și ecourile lui în arta românească. Monet, Pissaro, Sisley, Renoir, Dărăscu, cu miracolele pânzelor lor surprinzând vibrația naturii, palpitul și poezia sa, în imagini notând viața de o clipă, mereu schimbătoare a universului, ne-au subjugat emoțional și au avut în sururile lui Debussy, Ravel, Alfred Alessandrescu corespondențe și împliniri fericite.

Nu i-am uitat nici pe marii deschizători de modernitate în pictura universală: Van Gogh, Gauguin, Matisse, Pallady. Originalitatea artei lor, caracterul exotic și tulburător, vehemența de culoare, profunzimea și sinceritatea trăirilor din arta lor ne-au convins că arta modernă, valoroasă, se situează la nivelul artei marilor perioade anterioare, inclusiv a cele din Renaștere și, în ambianța ei, am putut aprecia și înțelege muzica lui Hindemith și Stavinsky.

Ne-am aplecat cu interes și satisfacție și asupra vieții și muzicii lui George Enescu, pe parcursul unui an aproape. I-am evocat viața și am ascultat mai multe dintre opusurile sale, inclusiv părți din opera „Oedip”, pe fundalul și în consonanță cu pictura marilor noștri clasiți: Grigorescu, Andreescu, Luchian. Am apropiat, spre exemplu, robustețea și luminozitatea pânzelor lui Grigorescu de sururile rapsoadiilor lui Enescu, de „Impresii din copilărie”, de „Suita a treia pentru orchestră” sau de „Sonata a treia pentru vioară și pian în caracter popular românesc”. Opera „Oedip” și simfoniile sale au avut corespondent în arta sobră, interiorizată, cu rezonanță meditativă, creată de Andreescu, iar liniștea neoclasică din sonatele de tinerețe ale lui Enescu, melancolia răscolitoare, dorul și visarea, atât de proprii muzicii enesciene, prezente în primul rând în „Simfonia de cameră”, au chemat alături și s-au logodit în chip fericit cu peisajele și florile lui Ștefan Luchian. Ciclul Enescu a fost o sărbătoare a spiritului estetic și românesc!

În fiecare duminică precedând sărbătorile Crăciunului și ale Paștelui ne-am programat manifestări speciale, festive, purtând denumirea de „Armonii de Crăciun”, „Armonii de Paște”, în care ne-am apropiat cu emoție creștină și estetică de lucrările reprezentative și valoroase din muzica și artele plastice universale și românești. Un

florilegiu de imagini sonore și plastice, inspirate de Nașterea Sfântă a Mântuitorului Iisus, de patimile, moartea și învierea sa, spre primenirea morală și salvarea spirituală a omenirii. Ne-au însoțit în acest sens minunatele madone ale lui Rafael, cu gingășia, bunătatea și aerul lor divin și uman în același timp, celebrele sculpturi ale lui Michelangelo, cu imaginea Fecioarei și cu făptura fiului său în brațe, coborând de pe cruce, cutremurătoarele imagini ale lui Iisus pe cruce de Lucas Cranach, imaginea impresionantă, pedepsitoare a lui Iisus din „Judecata din urmă”, din „Capela sixtină” de Michelangelo sau din celebra frescă de la Voroneț, cu aceeași scenă de neuitat și cu însușirea de capodoperă (de altfel, în prezentările în cauză, a fost detaliată întreaga compoziție din interiorul „Capelei sixtine” și proiectate și explicate artistic toate mănăstirile cu picturi exterioare din Moldova nordică, ca și o seamă de monumente de artă religioasă din sudul țării, concepute în stil brâncovenesc). În atmosfera acelor zile, pregătind cele două mari sărbători creștine, am ascultat cu evlavie și plăcere estetică colinde românești, coruri de voci cristaline din lumea germană și multe dintre cele mai frumoase lucrări de muzică cultă din câte s-au compus în muzica lumii: corale și cantate de Bach, „Misa înaltă” și „Patimile după Matei” de același neîntrecut poet al divinului, „Misa solemnă” și „Iisus pe Muntele Măslinilor” de Beethoven, cântecele de îngropăciune inspirate de patimile lui Christ, recviemurile (incomparabilele opusuri compuse de Verdi, de Mozart, de Brahms, de Fauré), lucrări vocal simfonice izvorând din suferința și dragostea Fecioarei Maria pentru fiul său martirizat, opusuri cu text latin, „Strabat mater” (Stătea mama îndurerată), în care au excelat Pergolesi, Rossini, Dvorak. Interes și emoție conferite și de oratoriile lui Paul Constantinescu consacrate celor două sărbători.

Emil Cioran, fin și profund cunoscător și pe tărâmul muzicii și cu formule sale originale, spunea că Dumnezeu datorează mult muzicii lui Bach. Subliniind desigur caracterul spiritualizat, profund înălțător al muzicii genialului compozitor, atât de potrivită reculegerii, meditației, rugăciunii și deci apropierii de divin. Sperăm ca și manifestările noastre consacrate sărbătorilor în cauză să fi contribuit cu modestie în acest sens.

Domnul Elvădeanu, adesea prezent în țările din Occident și cunoscător al vieții culturale de acolo, spunea la o festivitate din cadrul muzeului, că în viața culturală din vest asemenea manifestări se numesc academii de artă și că ele sunt deosebit de apreciate. Noi ne permitem să le considerăm reuniuni artistice vizând sensibilizarea spiritului și sporirea universului de frumos estetic și de cunoștințe culturale, care să ne facă mai buni, mai umani. Dacă vom reuși, vom fi fericiți, independent de asperitățile și micimile vieții cotidiene.

Intențiile viitoare vizează o nouă tematică interesantă, în care să tratăm relația dintre mituri, muzică și arte plastice, dintre personalitatea lui Napoleon și arte, dintre viața și opera unor mari personalități artistice, având o seamă de trăsături apropiate și interesante (Rafael și Mozart, Michelangelo și Beethoven, Händel și Rubens, Bach și Rembrandt etc).

Pasiunea noastră pentru artă, prietenia cu ea de o viață, o muncă grea și serioasă de pregătire și interesul și dragostea prietenilor noștri pentru nestematele spiritului, sper să ne permită și acest deziderat, care va fi și el un mic omagiu pentru cei 10 ani aniversari ai „Dialogului artelor”.